

LBRIS

We know
books

Ion Topolog

Mari Doamne ale Unirii
Ecaterina (Cocuța) Conachi-Vogoride
– Catrina Despot-Serrurie
și iubirile lor

– roman –

Editura PASTEL, Brașov, 2019

Cuprins

Preambul	5
1.	8
2.	14
3.	20
4.	28
5.	33
6.	35
7.	40
8.	44
9.	48
10.	51
11.	55
12.	64
13.	71
14.	75
15.	79
16.	81
17.	84
18.	88
Epilog	107

IBDIS | We know books
Coperta 1: Colaj: Theodor Aman, „Hora Unirii la Craiova”; pictură din interiorul Conacului de la Mânjina, reprezentându-i pe Elena Negri, Vasile Alecsandri, Costache Negri și Alexandru Ioan Cuza; Conacul de la Țigănești; Ecaterina Conachi-Vogoride; Elena Cuza; doamnă de secol XIX. În partea superioară: detaliu cu stema de pe frontonul Muzeului Unirii, Iași, fosta reședința domnească, între 1859-1862, a primului domnitor al Principatelor Unite, Al.I. Cuza.

Coperta 4: fotografii actuale ale porții de la intrarea la Conacul Costache Conachi de la Țigănești și Biserica din aceeași localitate, unde se află mormântul Ecaterinei Ruspoli (n. Conachi)

Editat de Editura Pastel Brașov
e-mail: editurapastel@gmail.com
tel: 0733.043.263

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:
TOPOLOG-POPESCU, ION

Mari doamne ale Unirii : Ecaterina (Cocuța) Conachi-Vogoride - Catrina Despot-Serrurie și iubirile lor : roman / Ion Topolog. - Brașov : Pastel, 2019
ISBN 978-606-658-306-0

821.135.1

Preambul

Revenirea la domniile pământene, după 1821, când se produse răscoala Vladimirescului cu pandurii lui, sprijinită de o mare parte din boierii patrioți, a însemnat, de fapt, o întoarcere la duhul național, care umbla, de altfel, prin Europa de după Revoluția Franceză și campaniile napoleoniene. Acest spirit european de regăsire de sine a naționalităților, de ridicare la libertate și egalitate, țâșnise din mințile luminate ale vremii, dar și de mai-nainte, care au adus în prim-plan ideea că omul e măreț prin mintea sa, dar numai în libertate și dreptate, în luminare și cunoaștere. Pentru aceasta, popoarele trebuie scoase din ignoranță, prin învățtură. De aici nevoia de școli cu dascăli și tineri dornici de cunoaștere – și-n fruntea țării conducători scăpați de juguri străine. Grigore Ghica, nepot de frate lui Grigore Vodă-Ghica al Moldovei, asasinat în 1812 pentru împotrivirea sa la răpirea Basarabiei de către Imperiul Țarist, și Ioniță Sturdza, în Moldova, sunt numiți de către Poarta Otomană domni în Principatele Române. Amândoi erau români prin naștere și cu inima. Dar ce puteau face cu stăpânirea turcească în continuare în spate – stăpânirea otomană care n-a adus nimic și-a luat totul? În ambele principate erau trupe turcești. Un Beșli-aga cu câțiva neferi se afla în fiecare județ și doi Baș-beșli-aga erau, unul în București și altul la Iași. Beilicul după malul stâng al Dâmboviței, de la Jicnița, și Beilicul de lângă Sfânta Vineri din Iași erau cazărmi turcești. Silistra-Valesi, Begler-beiul Rumeliei, era mai puternic decât domnul Moldovei sau Munteniei. La ordinul pașei către

Baş-beşli-aga din Iași a și zburat capul boierului moldovean Hasanache, luat fără voia lui Vodă din Curtea Domnească, unde era comandant militar. Grigore Vodă Ghica a trebuit, la cererea lui Kehaia-beg, să aresteze pe boierul Alecache Vilara, care îi era nepot de soră prin căsătoria cu fata lui Costache Ralet, să-l dea pe mâna pașei de la Giurgiu, care-l trimite, în surghiun, pe mulți ani, la Eşki-Zagra din Zidan. Cârjalii turci făceau incursiuni în țară, tăind și pârjolind, și nimeni nu-i putea opri. Țările Române erau grânarul Sultanului, iar produsele animale și vegetale erau luate pe prețuri de nimic, fixate de Marele Capan din Țarigrad. Pașii Silistrei, Rusciucului și Vidinului erau atât de puternici, încât tremura și Seraiul Sultanului. Ei puneau și răsturnau domnitorii Valahiei și Moldovei. Cum încerca vreunul să nu dea curs vreunei dorințe, cum venea Capugiul cu gealatul după el și capul domnitorului era luat în traistă și dus la Țarigrad. Așa au căzut capetele lui Grigore Vodă al Moldovei și al lui Hangerliu din Valahia. Dar, într-un nou război, succedând altora, între ruși și turci, pentru supremație la Gurile Dunării și-n Marea Neagră, dar și în Balcani, oștile țarului ieșiră biruitoare și, prin Pacea de la Adrianopol, Principatele Române intră sub ocupație rusească. Pentru fiecare este dat un Regulament, căruia i s-a zis Organic, dar nu prea diferit, mai ales că, pentru ambele provincii românești, era un singur guvernator, în persoana generalului Pavel Kiseleff, un ins mai luminat, umblat prin Occident și bun administrator. Poziția mai miloasă a ocupației rusești ascundea, de fapt, încorporarea celor două principate în Imperiul Țarist, Basarabia având-o deja prin rapt. În același scop ascuns, tocmai prin aceste Regulamente Organice, s-a

trecut la o organizare aproape identică în ambele principate. Între redactorii acestor regulamente, Kiseleff l-a numit tocmai pe logofătul Costache Conachi, care condusesese justiția înainte. Se pare că multe din punctele unioniste din *Cuprins* îi aparțineau exclusiv și fuseseră admise de guvernator tocmai în ideea unei guvernări cât de cât unitare, care să nu-i dea bătaie de cap. Ocupația rusească a adus și un suflu occidental, sigur, de tip rusec, prin ofițerimea stilată, emancipată, vorbitoare de limbă franceză și cu maniere occidentale, ofițerime care deja cucerise saloanele boierimii din București și Iași, mai ales. S-au produs și căsătorii, și călătorii, s-a mărit numărul pensioanelor, dar și învățământul românesc a fost sprijinit, însă și cultura rusă se făcea tot mai resimțită și, desigur, era ceva mult mai mult decât turcismul de mai-nainte, tot mai urât. Boieroaicele moldovene și muntene, precum și odraslele lor, își schimbaseră vestimentația, părăsiseră șalvarii, trecând la rochiile fastuoase, elegante, precum în protipendada rusă, la rându-i după modă occidentală. La fel și bărbații, adoptaseră tot mai mult ținuta apuseană, iar emanciparea tinerilor, umblați pe la studii în Franța, îi diferenția total de boierimea învechită. Li se spunea *bonjuriști*. Așa i-a găsit pe toți frământarea socială venită din Occident, încă de pe la 1840, ca să culmineze cu 1848. Mișcări revoluționare au loc în toată Europa; popoarele din imperii, mai ales, își voiau identitatea și libertatea. Imperiile intervin. Evident, în Țările Române, Poarta Otomană, în Ardeal, Imperiul Țarist, chemat de cel Habsburgic. Dar ideile naționale fuseseră lansate. Se aștepta doar un nou prilej pentru o nouă ridicare. Și-aceasta a venit: *Războiul Crimeii*. Armatele țarului se grăbesc să ocupe din nou Principatele

Române. Protectoratul anterior, după Pacea de la Adrianopol, încetase. Plecaseră cu greu muscalii după dedulcirea ce-o trăiseră, și-acum veneau cu și mai mare poftă, iar în ajutorul Turciei sar imediat Franța și Anglia, apoi Austria și mai apoi și Regatul Sardiniei. Degeaba s-au luptat rușii eroic la Sevastopol, sunt învinși. Cer pace. Și astfel se întrunesc din nou berbecii, să ajungă la o înțelegere, de data aceasta la Paris. În *Convenția* făcută, Principatele Române sunt trecute din nou sub suzeranitate otomană, dar sub garanția marilor puteri. *Regulamentele organice* vor fi revizuite, conform dorințelor românilor și-n acest scop se prevede organizarea *Divanurilor ad-hoc*, din care să facă parte reprezentanți din toate clasele societății. Dorințele lor vor fi examinate de marile puteri și aplicate în cele două principate. Până atunci, au fost numiți caimacami, adică locțiitori de domni. Suntem în anul de grație 1857. Începe convocarea *Divanurilor*, sub supravegherea unei comisii a marilor puteri. În Muntenia, fostul domn, Alexandru Ghica, acum caimacam, a condus corect alegerile, dar în Moldova s-a văzut falsificarea în favoarea partidei filootomane a caimacamului Nicolae Vogoride. Partida Națională protestează, dar rezultatul pe listă era clar. Și-acum intră în acțiune eroii povestirii noastre:

1.

Cât de ascunsă să fi fost iubirea dintre Cocuța Vogoride și locotenentul Alexandru Ioan Cuza, dacă soțul ei, caimacamul Nicolae Vogoride, îi arăta chipeșului ofițer o simpatie, respectiv prețuire, specială, înălțându-l din grad

în grad, până la cel de maior, pentru ca apoi să-l numească în funcția de adjunct al capului oștirii moldovene? Sau accepta tacit relația, cum erau atâtea altele în elita boierească din acea vreme și cam din totdeauna și prin aceste părți, dar și prin altele, tinerele și frumoasele odrasle boierești cerându-și dreptul de a iubi și a fi iubite. Și chiar și cu asemenea relații, cele mai multe deveneau și soții, și mame, sigur, cu bone și cameriste pe lângă ele, după cum le dădea mâna. Puține erau de la început virtuozose și credincioase soților, adevărate matroane romane, precum Cornelia, mama Grachilor, pe al cărei mormânt a pus să se scrie: „Aici odihnește Cornelia, mama Grachilor, care a aparținut unui singur bărbat.” Vremile schimbându-se, s-au mai schimbat și virtuțile. Și de ce nu s-ar schimba și nu s-ar da curs tentațiilor, mai ales când căsătoriile din interes au fost atât de frecvente de când e lumea lume? Să fi fost și căsătoria frumoasei și instruitei Cocuța (Ecaterina) Conachi cu grecul Nicolae Vogoride, ajuns sus cu sprijinul Porții Otomane, unde avea relații și, desigur, împingea pungi cu bani, una de aranjament? Și-abia cu ofițerul-dandy Cuza să fi trăit iubirea adevărată, chiar dacă el era căsătorit, încă din 1844, cu Elena Rosetti, ființa nu prea frumoasă, dar dintr-o familie de vază din Moldova, instruită la Paris și îndrăgostită de ofițerul, și el umblat prin Apus și dorit de atâtea alte domnișoare, crescute la pension și vegheate de mame grijulii? E de crezut că el acceptase căsătoria pentru a urca pe treapta marii boierimi prin Rosettești. I se oferea o fată iubitoare și virtuoză, o situație materială deloc de neglijat și, desigur, și posibilitatea unei cariere administrative sau militare, nu cu prea mari eforturi, mai ales că nu se întorsese nici el de la

Paris cu diplome strălucite, ca atâția alți tineri de rang înalt sau chiar mijlociu – cum era și el. Pe-acolo prin Capitala Lumunii, nu se zbătuse să ajungă la învățături înalte, în domeniul Dreptului și al Medicinii, în care încercase. Frecventase, dar fără a absolvi ceva. Își făcuse însă un cerc de prieteni și-și însușise manierele tinerilor europeni adunați acolo în Occident. Se întorsese în Moldova feudală și, pe baza studiilor de Drept, chiar neterminate, intrase în administrație și se înălțase binișor în funcții prin județul Covurlui și în Galați. Și, bineînțeles, se mișca în cercurile boierimii de la Iași, mai ales după îmbrățișarea carierei militare. Tânăr și plăcut, arătos ca ofițer, nu putea să treacă neobservat de lumea feminină. Balurile și petrecerile la care era aproape nelipsit l-au adus în prim-plan, dimpreună, desigur, și cu alți bonjuriști umblați prin Apus. Intra, cum se spune, în generația timpului său. Așa îl află evenimentele revoluționare de la 1848, în care se implică, suportând și el consecințele. Căci domnitorul Mihail Sturdza a fost destul de prudent să nu-i predea pe revoluționari turcilor, ci să-i facă scăpați printr-un fel de exil și constituiți în ceea ce s-a numit *Partida Națională*. Și semnând și el *Declarații* și *Petiții*, dimpreună cu mai activii Costache Negri, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Theodor și Lascăr Rosetti și alții. Chiar a doua zi, după ce ascultaseră la Hotelul Petersburg, petiția de 35 de puncte, redactată de Vasile Alecsandri și adresată domnitorului, acesta dispune arestarea lor. Pe Cuza îl ridică din casa prietenului său Alexandru Mavrocordat, unde se află la o partidă de poker, viciu deprins din tinerețe și pe care nu-l va părăsi până la abdicare. Era un cartofor notoriu. Întâi, e trimis sub escortă, la Galați, apoi transferat la

închisoarea din Măcin. De-aici îl scoate cu relațiile ei și cu bani, nimeni alta decât soția sa. Trece prin Brăila deghizat și-apoi ajunge și el la Brașov, unde adăstaseră și alții, scăpați, tot așa, din șlepul de pe Dunăre, și unde semnează un *Protest în numele Omenirii și-al lui Dumnezeu*, tot neeficient, ca apoi să se îndrepte spre Apus cu ceilalți. Revine după un an, în suita noului domn, Grigore Alexandru Ghica, cu care fugise în exil. Acesta îl numește în mai multe funcții, ca anul 1857 să-l afle pârcălab de Galați. În toți acești ani, însă, n-a lipsit de la petrecerile și balurile din saloanele boierești, unde terenul cuceririlor amoroase în protipendada feminină ieșeană s-a dovedit nelimitat pentru arătosul și galantul ofițer. Mai ales după ce domnitorul Grigore Ghica n-a mai fost și căimăcămia o obținuse Nicolae Vogoride.

Mergea, bineînțeles, fără soție, firea acesteia nefiind înclinată spre astfel de plăceri. Și-acum apare obiectivul, femeia pentru care simte fiorul iubirii. Nu numai el, ci și ea: Cocuța (Ecaterina), soția lui Nicolae Vogoride, încă din 1846. Nimeni alta decât fata celui mai bogat om din Moldova timpului, marele logofăt Costache Conachi. Caimacamul era locțiitor de domn, atât de sus urcase și perspectiva de a fi numit domn era foarte mare, după cum stăteau lucrurile și trăgea sforile, sprijinit de Poarta Otomană. Chiar dacă Marile Puteri: Franța, Anglia, cu deosebire, după Războiul Crimeii, la Congresul de Pace de la Paris, hotărâseră ca în Principatele Române să aibă loc alegeri și votul popular să decidă domnitorii, și în Muntenia, și în Moldova. S-au constituit Divanurile ad-hoc și era fierbere mare, Partida Națională susținând că i se deschide șansa de a fi atinse obiectivele, *Unirea* și toate celelalte care s-o condiționeze, pe drumul

constituirii *Statului Național*. Sprijinul era mare, mai ales al Franței, prin Napoleon al III-lea, la care Elena Cuza avea audiență preferențială. Ea, care stătea mai mult la Paris, aproape exilată de soțul ei. El, trăindu-și viața amoroasă aproape fără vreo opreliște. Când să se fi produs străfulgerarea care i-a făcut trup și suflet pe el și pe soția caimacamului? Desigur, că pe la vreunul din balurile de la palat. Va fi observat vigilantul grec tresărirea celor doi? Greu de spus, dar o anume simpatie a viitorului domn coboară chiar asupra acestui bărbat spilcuit, că-l înalță din grad în grad, până-l numește chiar ajutor al ministrului de război. A mizat pe încrederea în el? Fără îndoială și devine clar cine i-a insuflat-o. Foarte inteligent trebuie să fi lucrat frumoasa Cocuța pentru a-l face pe soțul ei să joace după voia ei. A făcut-o din dragoste? Numai din dragoste. Trăia, cu adevărat, marea iubire. Cuibul era conacul părintesc de la Țigănești. Tatăl nu mai trăia s-o oblige să facă numai după voința lui, cum se întâmplase cu căsătoria. Căci el o împinsese spre grecul ambițios, întrevăzând posibila obținere a domniei de către Nicolae Vogoride. Nu-l agrea, marele boier era filorus și-n vremea guvernării generalului Pavel Kiseleff se-nălțase în cele mai înalte funcții, și-n redactarea Regulamentului Organic fusese omul de bază. Era pentru Unirea Principatelor Române, dar sub protectorat rus. Așa se și explică strecurarea unor articole în Regulament care deschideau căi spre o anume Unire a Principatelor Române. Zgârcit până a deveni proverbial, el, nu numai că recuperase averea risipită de tatăl său, cheltuitor nesocotit, dar o și mărise cu noi latifundii, pe care lucrau țăranii iobagi în constrângere dură a proprietarului. Aproape de necrezut că în pieptul acestui

om atât de aspru bătea o inimă de poet adevărat, îndrăgostit și senzual. Când chiar fiica sa, în 1856, va lua inițiativa de a publica cele peste o sută de poezii în volum, cu titlul „*Din poeziile marelui logofăt Costache Conachi*, Iașii, 1856, cu prefață de dl. Neculai Ionescu” – de fapt, acesta este îngrijitorul ediției, Cocuța punându-i la dispoziție manuscrisele – lumea subțire a vremii va avea o adevărată revelație, mai ales cei care îl cunoscuseră. Pentru că nu puteau să creadă că omul care trăgea la rindea în atelierul său de tâmplărie și adusesese mașini agricole din Occident să sporească producția pe moșiile sale și se purtase ca un zbir cu țăranii și chiar îi deposedase de pământuri pe unii răzeși, putuse scrie versuri atât de sensibile, slăvind mai ales frumusețea feminină, întruchipată de Zulnia, care nu e altă muză decât soția sa, Smaranda, născută Negri, și pe care o pierduse la nici trei ani după căsătorie, rămânând văduv, cu o singură fiică: Ecaterina (Cocuța). Cine îl vizitase, însă, la conacul său de la Țigănești, va fi fost frumos surprins văzând rafturile pline cu cărți ale marilor autori, din Antichitate și până în vremea sa. La loc de cinste erau: Anakreon, poetul dragostei și al vinului, marii latini, cu deosebire Ovidie, din care a și tradus, sigur, prin intermediar grec, dar mai ales iluminiștii francezi și englezi: Rousseau, Voltaire, Marmontel, M-me Cottin, Alexander Pope și alții. Ca poet, el este un petrarchist, are muză și el, ca Petrarca, a lui numindu-se Zulnia, nimeni alta decât cea care va deveni soția sa. Din păcate, pierzând-o curând și clamând-o cu accente poetice sincere: „*Ah! te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei...*”. Aici, în conacul de la Țigănești, lângă un tată rămas singur, cult și poet, în lumea cărților lui, crescuse și-și făurise visele ado-

lescenta Ecaterina, alintată de cei din jur: Cocuța. Și-același tată, aproape o va sili, la nici 18 ani, să se mărite cu un bărbat aproape străin. S-a supus și-și va trăi nefericirea, mai ales că adusesse pe lume deja trei copii: un băiat și două fete. Avea vârsta de 31 de ani, când pasiunea adevărată a iubirii a dat peste ea în persoana ofițerului Alexandru Ioan Cuza.

2.

Și arătosul bărbat, iată, o privea surâzând sub mustață, cum dormea complet dezvelită, puțin adunată într-o rână și cu capul pe mâna stângă, cu părul castaniu răsfirat pe toată perina, cu piciorul drept ușor petrecut peste cel stâng, cu lumina blândă de toamnă în amiază căzând într-un fascicul mare prin fereastra deschisă, în care vara se scurgea încet în toamnă și parcă toate se duceau spre o iarnă din care se părea că Moldova nu va mai ieși niciodată. Cu frig, cu sărăcie și foame, în care se vor zbate nenorociții țărani, mânați cu biciul de zapcii și cămărași la tot felul de corvezi și pe deasupra și cu beglerbeii otomani în spate, după ce, de-abia scăpaseră de perfidul cnut rusesc. „Ptiu, fir-ar a dracului de treabă – își zice tânărul ofițer, fumând în fereastră și vorbind singur. Uite, nu făcurăm nici acum nimic. Ca și la '48, ne-am împrăștiat ca potârnicile. Stăm la Mânjina și ne căinăm, uluiți că am pierdut totul și-acum. O să ne ducem din nou la Paris, să cerem mila Franței. Ce să facă? Un nou război, de data asta cu aliatul otoman? De-abia au învins ursul rusesc, l-au adus cât de cât la respect, dar cine știe pentru cât timp? Dacă nu reușim unirea și-o anume inde-

pendență între imperiile astea nemernice, suntem pierduți. Nu se poate, au falsificat alegerile! E mai presus de orice dubiu. La mine în județ știu exact cum s-a votat și, totuși, au ieșit tot oamenii lor: Velnicescu, Rachieru și Lascăr Parucic. Vânzătorii, trădătorii, slugile lui Vogoride! Nu știu ce fac! Ridic oastea, pornesc cu asta pe care o am și ridic și gloata. Toată țara, dăm foc, pârjolim tot, să piară, dracului, toată boierimea asta în caftan și giubea, slugă la turci, și noi, luminații, veniți cu fumurile de libertate din Apus! Asta fac. Pornesc cu oastea mea, atâta cât am reușit s-o fac. Mă va urma – își zice el, luând din cutia cu dungi aurii, pe care scria *Indiile olandeze*, încă o țigară, fină și aromată, ca tot Occidentul, de unde provenea, de altfel. Și s-a uitat iarăși pe fereastră, până departe, peste Lunca Siretului și dincolo în zare, unde se vedea Ceahlăul cu fruntea lui pleșuvă. „Da, până acolo e Moldova, și dincolo de munții ăia e Ardealul, tot cu neamul nostru, și tot sub opresiune străină. Trei *Țări Românești* și nici una stăpână pe soarta ei! De veacuri sub călcâi străin. Mor sau mă duc și m-ascund undeva, ca un câine lovit și pus în lanț. Mă duc lângă Elena la Paris și-o duc burghez liniștit în averea ei. Ce-mi bat eu capul pentru neamul ăsta oropsit, uitat de Dumnezeu? Dar i-am văzut în divanurile astea ad-hoc pe țărani ăia din Vrancea, cu plete cărunte, cu straie strămoșești, curate, zeghi lungi, și-arătau ca niște voievozi, așa i-am văzut, mândri că i-a chemat cineva să-și spună și ei dorința lor prin votul ce li s-a încredințat. Și poftim! Au ieșit tocmai opresorii lor! Du-te, Moș Ioane-Roată, du-te la obida ta din care ai crezut c-a venit vremea să ieși! V-am mințit spunându-vă c-o să fim așa și pe dincolo. N-o să fim nimic! Tot sub turci, tot sub muscali, tot